

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ การวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอโดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ภูมิหลังและบริบทของหมู่บ้านห้วยผึ้ง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของหมู่บ้านในด้านของการท่องเที่ยวเพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงห้วยผึ้ง โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ และแนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว (Marketing Mix of Tourism)

ตอนที่ 1 ภูมิหลังและบริบทของหมู่บ้านห้วยผึ้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2513 นายสีอ รักไทย ได้นำราษฎรประมาณ 15 หลังคาเรือน อพยพมาจากบ้านห้วยตะมี ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มาอาศัยอยู่ ณ ที่ตั้งบ้านห้วยผึ้งในปัจจุบัน และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านลูกกตัญญู โดยใช้ชื่อว่าหมู่บ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมี นายสีอ รักไทย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก หลังจากที่ นายสีอ รักไทย เกษียณอายุราชการจึงมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ คือ นายหมี รักไทย ซึ่งเป็นลูกชายของ นายสีอ รักไทย นั่นเอง และปัจจุบันมีนายประชา สิงขรสุกใส เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีหมู่บ้านบริวารรวมอยู่ด้วย 2 หมู่บ้าน คือ บ้านทรายขาว และบ้านดินคอย

หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นหมู่บ้านของชาวเขาเผ่า “กะเหรี่ยงคยา” หรือ “กะเหรี่ยงแดง” และชนไทยใหญ่ ปัจจุบันหมู่บ้านห้วยผึ้งมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 112 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรชาย 258 คน หญิง 261 คน รวม 519 คน ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และบางส่วนยังนับถือผี ประชากรในชุมชนใช้ภาษาไทย ภาษากะเหรี่ยงแดงและภาษาไทยใหญ่

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่บริเวณพิกัด LB 962627 ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 550 เมตร โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 48,125 ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย 50 ไร่ พื้นที่ทำกิน 1,636 ไร่ ป่า 46,422 ไร่ พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านห้วยผึ้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ถ้ำปลา น้ำตกผาเสื่อ และมีอาณาเขตติดต่อกับ (ที่ว่าการอำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน, 2545:2) ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับประเทศพม่า

ทิศใต้ ติดกับบ้านคาหาม ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศตะวันออก ติดกับบ้านบ้านน้ำกาด ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป๋ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 4.1 เส้นทางเข้าหมู่บ้านห้วยผึ้ง

การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านเดินทางได้โดยใช้รถ ใช้เส้นทางหลัก แม่ฮ่องสอน ปาย มีทางแยกประมาณกิโลเมตรที่ 19 ระยะห่างจากหมู่บ้านถึงตัวอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนประมาณ 36 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ถนนดังกล่าวนี้สามารถเดินทางไปได้ถึงประเทศพม่า โครงสร้างพื้นฐานถนนสายหลักในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง มีซอยแยกในหมู่บ้านเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กและลูกรัง

ในหมู่บ้านมีสาธารณูปโภคค่อนข้างสมบูรณ์ ได้แก่ โทรศัพท์แบบหยอดเหรียญและแบบใช้บัตร เป็นโทรศัพท์ระบบสัญญาณดาวเทียม 2 แห่ง น้ำประปาภูเขา (ไม่มีระบบกรองน้ำ) มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี แต่บางครั้งเกิดฝน

ฟ้าคะนองไฟฟ้าจะขัดข้องบ้างเป็นครั้งคราว หอกระจายข่าว 1 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง สถานศึกษา เป็นโรงเรียนประถมศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู 2 คน นักเรียน 74 คน ปัจจุบันมีนายประสิทธิ์ ทองรุ่ง เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ด้านการบริการสาธารณสุขใช้ บริการสาธารณสุขจากสถานีอนามัยบ้านนาปลาจาด อยู่ห่างไปทางทิศใต้ของชุมชนเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร ช่องทางการค้ากับประเทศพม่า คือ ช่องทางบ้านห้วยผึ้งและบ้านนามน ซึ่งเป็นจุดผ่อนปรน ชายแดน ไทย-พม่า อยู่ห่างไปทางทิศเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร สภาพบ้านเรือนยังคงเป็นบ้านไม้ แบบเก่าตามแบบมาตรฐานทั่วไป แต่แตกต่างกันตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน บ้างก็เป็นไม้ บ้างก็เป็นไม้ผสมปูน และยังคงมีบ้านที่ทำด้วยไม้ไผ่ให้เห็น (บ้านฟาก)

ภาพที่ 4.2 การตั้งชุมชนของบ้านห้วยผึ้ง

หมู่บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่ในหุบเขาติดชายแดนประเทศพม่า สภาพภูมิประเทศของหมู่บ้าน ห้วยผึ้งเหมือนกับพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา หมู่บ้านห้วยผึ้ง เป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม และมีทำเลที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร มีแม่น้ำแม่สะงี ไหลผ่านทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน โดยไหลจากทิศเหนือ สู่อีสานใต้ มีการทำนาบริเวณที่ราบแถบๆ ตลอดแนวไหลผ่านของแม่น้ำ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว กระเทียม ไม้ผล เช่น มะม่วง การเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ มีการผลิตเพื่อจำหน่ายน้อยมาก นอกจากนี้ยังมีอาชีพเก็บของป่า ล่าสัตว์บ้าง รายได้เฉลี่ยโดยรวมประมาณ 6,000 บาท ต่อครอบครัว

ต่อปี สำหรับหนุ่มสาวภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะออกไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองใหญ่ๆ เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ (สัมภาษณ์ นายประชา สิงขรสุกใส, ธันวาคม:2547)

ภาพที่ 4.3 สถานที่ทำการผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้ง

หมู่บ้านห้วยผึ้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน 2 คณะกรรมการ โดยการแต่งตั้งของ นายประชา สิงขรสุกใส (ผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้ง) ได้แก่ คณะกรรมการฝ่ายกิจการปกครอง มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขราษฎร เช่นงานบริการประชาชน การดูแลหมู่บ้านให้เป็นไปตามกฎหมายส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยและความสามัคคีของส่วนรวม และคณะกรรมการฝ่ายกิจการสวัสดิการ และสังคม มีหน้าที่ร่วมมือกับทางราชการ และเอกชนในการช่วยเหลือสงเคราะห์ต่างๆ

ภาพที่ 4.4 การแต่งกายของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงแดง

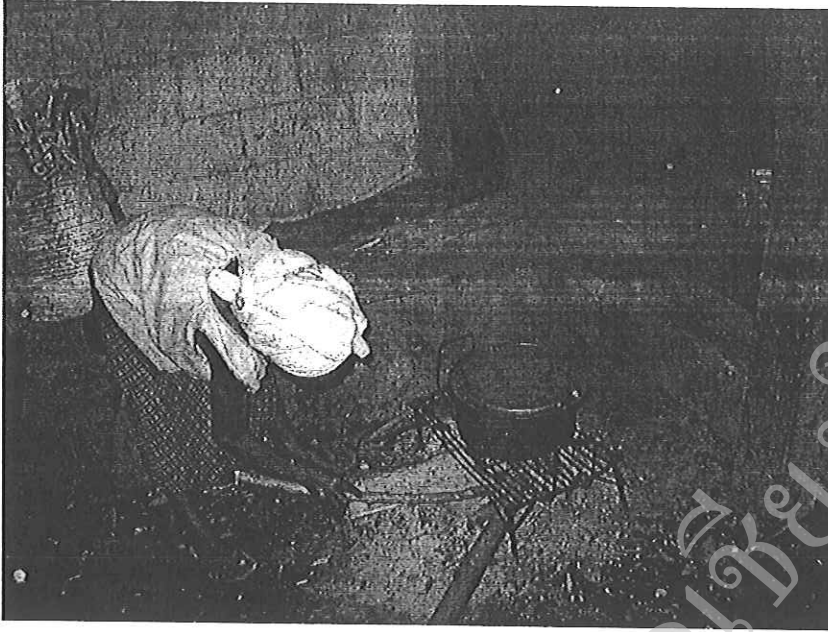
ชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยผึ้งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รักสงบ มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่ามาช้านาน มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อแบบดั้งเดิมในแบบของตนเอง มีภูมิปัญญาที่สืบสานกันมาแต่โบราณ และมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นที่น่าสนใจและยังคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าสนใจไม่ว่าจะเป็นการทอผ้า การทำเครื่องจักสาน การผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนเอง และมีประเพณีประจำปี 2 ประเพณี ได้แก่ ประเพณี “ปอยข้าวต้ม” เป็นข้าวเหนียวต้มห่อจาก “ใบตองกึ่ง” ต้นที่ทำไม้กวาด ห่อเป็นรูปสามเหลี่ยม ใช้น้ำเลี้ยงผีเพื่อให้ชุมชนสงบสุข มีความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งจะมีช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี และประเพณี “ปอยต้นทึ” ซึ่งจะมีในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี (คล้ายวันสงกรานต์หรือ “ปีใหม่เมือง”) เป็นงานวันขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยงแดงเช่นกัน และเป็นการเลี้ยงผี เพื่อให้ข้าวผลผลิตดี (สัมภาษณ์นายสุพจน์ กัมปนาฎ โชติกุล และนายประชา สิงขรสุกใส, ธันวาคม:2547)

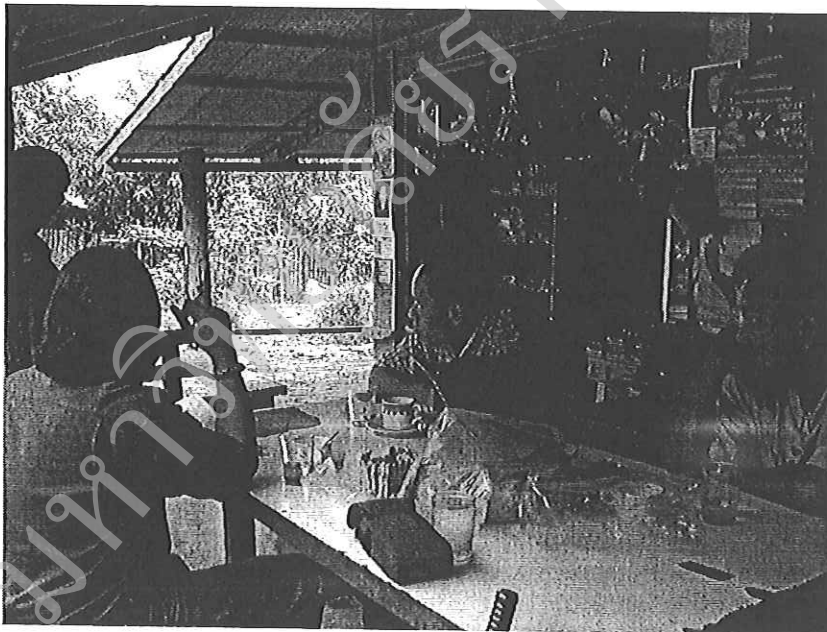
ภาพที่ 4.5 วิธีชีวิตความเป็นอยู่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงแดง หมู่บ้านห้วยผึ้ง

วิธีชีวิตความเป็นอยู่

กะเหรี่ยงแดง ณ บ้านห้วยผึ้ง มีชีวิตที่เรียบง่าย ทำงานหาเลี้ยงตนและครอบครัวด้วยการทำการเกษตรแบบ “พอมีพอกิน” ไม่ได้ทำเพื่อจำหน่ายหรือเพื่อการค้า จนบางครั้งคนภายนอกอาจมองว่า กะเหรี่ยงเป็นคนขี้เกียจ มีชีวิตอยู่ไปวันๆ แต่จริงๆ แล้วกะเหรี่ยงบ้านห้วยผึ้ง เป็นชุมชนที่ขาดโอกาสทางสังคม เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ห่างไกลทำให้ขาดโอกาสหลายอย่าง เช่น โอกาสทางการศึกษา โอกาสทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอก เนื่องจากไฟฟ้าเพิ่งเข้าถึงหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2532 ทำให้คนรุ่นก่อนได้รับข่าวสารจากทางโทรทัศน์ หรือวิทยุไม่ดีเท่าที่ควร ข่าวสารที่ได้รับจากโลกภายนอก (ชุมชน) คือการบอกเล่าเรื่องราวจากคนที่มีประสบการณ์ เช่น ครูเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือคนในหมู่บ้านที่เดินทางออกไปทำงานในเมือง หรือต่างจังหวัด ส่งผลให้ภาพของโลกภายนอกนั้นอยู่เพียงในจินตนาการ ทำให้สังคมกะเหรี่ยงบ้านห้วยผึ้งในอดีตเป็นสังคมที่ค่อนข้างเป็นสังคมปิด ขมว้างงานจากการทำไร่นาจึงจะมานั่งคุยกันที่ศาลากลางหมู่บ้านเป็นกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะช่วงหน้าฝน (ช่วงที่รอการเก็บเกี่ยวพืชผล)

ภาพที่ 4.6 วิธีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชาวเขากะเหรี่ยงแดง

ภาพที่ 4.7 วิธีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชุมชนบ้านห้วยผึ้ง

ปัจจุบันสังคมกะเหรี่ยงบ้านห้วยผึ้งเปลี่ยนไปอย่างมากเพราะสามารถรับรู้ข่าวสารจากโลกภายนอกได้มากขึ้นและดีขึ้นทำให้มุมมองของชีวิตคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตามแฟชั่น มีความอยาก ความต้องการใช้ชีวิตในแบบสมัยใหม่ ต้องการใช้ของใช้ที่ทันสมัย ต้องการใช้เสื้อผ้าที่ทันสมัยและต้องการศึกษาที่ดีขึ้น สูงขึ้น ทำให้ความต้องการทางด้านปัจจัยสนับสนุนเพื่อการนี้มากขึ้น ปัจจัยนั้นก็คือ “เงิน”

เมื่อ “เงิน” เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตมากขึ้น ความเป็นอยู่ และชีวิตแบบบรรพบุรุษเริ่มไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีพ เพราะไม่สามารถทำให้มีเงินมากพอที่จะใช้สอยในเรื่องดังกล่าว การเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว และบางคนเพื่อเป็นทุนการศึกษาของตนและญาติพี่น้องในครอบครัว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลก ของประเทศ โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาการ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และบางอย่างมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น โทรศัพท์ วิทยุ ยานพาหนะ ทำให้ชุมชนต้องดิ้นรนแสวงหาเงินเพื่อการนี้ ทำให้การทำเกษตรแบบพอเพียงเริ่มไม่พอเพียง เหตุผลหนึ่งอาจมาจากการที่คนในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ทำกินยังคงมีเท่าเดิม ปัจจุบันมีพ่อค้าขึ้นไปซื้อสินค้าที่เป็นของป่ามากขึ้น เช่น สัตว์ป่าหน่อไม้ ผักกูดลงมาจำหน่ายให้แก่คนพื้นราบ และส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียง ถึงแม้จะมีการค้าขายสินค้าทางการเกษตร และของป่ากับคนพื้นราบ รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและของป่าราคาไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากพ่อค้าคนกลางกดราคาเพราะค่าขนส่งที่แพง ทำให้ชุมชนมีการบุกเบิกป่าเพื่อทำการเกษตรเพิ่มเติมเพื่อให้เพื่อต้องการรายได้จากการเกษตร ทำให้แนวโน้มของการเกิดป่าเสื่อมโทรมในพื้นที่มีสูง การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำสำคัญ (สัมภาษณ์ นายสุพจน์ กัมปนาฎโชติกุล และนายประชา สิงขรสุกใส, ธันวาคม:2547)

จากการศึกษาเอกสารจากทางราชการ เมื่อเทียบกับการที่เข้าไปสัมผัสชีวิตของชุมชนบ้านห้วยผึ้งแล้ว ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกันในหลายเรื่อง เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ (ที่ว่าอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน,2548) จากข้อมูลของทางราชการไม่มีข้อมูลว่าหมู่บ้านห้วยผึ้งมีการทำการเกษตร ไม่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ไม่มีที่ดินทำกิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อมูลเหล่านี้ ไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะชุมชนบ้านห้วยผึ้งมีการทำการเกษตร ปลูกข้าว กระเทียม และถั่วเหลืองเป็นหลักดังกล่าวมาแล้ว

จากวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแดงในอดีต ดำเนินได้กล่าวไว้ว่า “กะเหรี่ยงแดง” เรียกตนเองว่า “กะยา” มีตำนานเล่าว่า บริเวณเมืองง่วนปี ซึ่งอยู่ด้านใต้ของเมืองหอยก้อ รัฐกะยา เป็นถิ่นที่อยู่ของนางนก หรือ กินรี มีท่อนบนเป็นสตรีสาวรูปงาม ส่วนลำตัวและเท้าเป็นนก มีปีกมีหาง มีชายหนุ่มต้นตระกูล กะยา ไปพบเข้าและเกิดรักใคร่ร่วมเป็นคู่สามีภรรยา มีบุตรหลานสืบมาเป็น กะเหรี่ยงแดง ตราบเท่าทุกวันนี้ ชาวกะเหรี่ยงแดง จึงถือว่าตนเป็นลูกหลานกินรี กะเหรี่ยงแดงเป็นนักรบที่กล้าแข็งสมัยที่ “จะละผ่อ” เป็นผู้ครองดินแดนแคว้นกะยา เคยรบกับเจ้าอุปราชหอหน้าแห่งเมืองเชียงใหม่ เมื่อ

ไม่สามารถชนะกันอย่างเด็ดขาด จึงทำสัตย์ปฏิญาณสงบศึก โดยฆ่ากระบือ 1 ตัว ใช้โลหิตกระบือผสมสุราเป็นน้ำสาบานใส่ในเขาคกระบือผลัดกันดื่ม โดยมีคำสัตย์ปฏิญาณเป็นสนธิสัญญาไมตรีต่อกัน และรักษาอย่างมั่นคงตราบเท่าทุกวันนี้ว่า “ตราบโคแม่น้ำคง (สาละวิน) บ่แห่งหาย เขาคควายบ่ชื้อ (ตรง) ถ้าหลวงปู่บ่ เมืองนครเชียงใหม่ กับเมืองยางแดง (เมืองกะเหรี่ยงแดง) จะเป็นไมตรี ไม่รุกรานกันตราบนั้น” (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2545:13) จะเห็นได้ว่าชนเผ่ากะเหรี่ยงแดงเป็นชนเผ่าที่มีความเชื่อในประเพณีวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ในเอกสารดังกล่าวยังเขียนไว้อีกว่า เศรษฐกิจของกะเหรี่ยงอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “เพื่อยังชีพ” ซึ่งหมายถึง การทำมาหากินเพื่อบริโภคเท่านั้น ได้แก่ การปลูกข้าวไร่เป็นหลัก และการทำนาขั้นบันไดตามหุบเขา โดยไม่มีการปลูกพืชเพื่อซื้อขายแต่อย่างใด จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย ประกอบกับการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วกระเหรี่ยงแดงนั้นเป็นชนเผ่าที่สมถะดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำการเกษตร ปศุสัตว์ และการล่าสัตว์ เป็นเผ่าที่เคยเข้มแข็งอยู่รวมกันเป็นชุมชนเมืองใหญ่ มีความเชื่อภาษา และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน

ในปัจจุบันเมื่อผู้วิจัยได้สัมผัสกับชุมชนหมู่บ้านห้วยผึ้ง ทำให้ทราบว่าชุมชนมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนจากเดิมในอดีตอย่างมาก เหตุเพราะมีปัจจัยหลายอย่างจากการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจปากท้องของคนในครอบครัว ความต้องการในการใช้ปัจจัยเพื่อแลกกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การใช้ชีวิตอย่างเช่นบรรพบุรุษทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตในรูปแบบที่ต้องการในปัจจุบันได้ อันที่จริงแล้วการปรับตัวของชาวบ้านห้วยผึ้งเริ่มทวีความรุนแรงและรวดเร็วภายหลังจากที่จังหวัดได้มีการต่อไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2532 หรือเมื่อประมาณ 12 ปีที่ผ่านมาเอง ทำให้ชุมชนได้เปิดโอกาสรับรู้โลกภายนอกได้มากขึ้น ดังที่นายสุชาติ งามประพุดติ (ประธานฝ่ายกิจการ และสวัสดิการสังคม บ้านห้วยผึ้ง) กล่าวว่า “ตอนไม่มีไฟฟ้าก็ไม่เดือดร้อนอะไร พอไฟฟ้าเข้ามาก็หาเงินซื้อทีวี ตู้เย็น เล็กๆ ก็อยากไปเรียนไกลๆ บ้านจะได้แต่งตัวสวยๆ เหมือนในทีวี จนเดี๋ยวนี้ไม่มีใครอยากอยู่บ้านถ้าใครมีโอกาสก็ออกไปทำงานกันหมด” และ นายประชา สิงขรสุกใส (ผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้ง) ได้กล่าวเสริมอีกว่า “พวกเขาคงไม่อยากอยู่อย่างคนจน” จึงอาจกล่าวได้ว่าเหตุที่ทำให้คนในชุมชนต้องการปัจจัยหรือเงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนั้น ไม่ได้เกิดจากเหตุของความขัดสน ไม่พออยู่พอกินแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากความต้องการวิถีชีวิตแบบคนในเมืองต้องการความสะดวกสบายในเรื่องต่างๆ จนบางครั้งลืมวิถีชีวิตเดิมๆ ที่เคยอยู่กันมา ในปัจจุบันสังเกตได้ว่าแทบจะไม่มีหนุ่มสาววัยแรงงานอยู่ในหมู่บ้านเลย ส่วนใหญ่จะออกไปทำงานต่างจังหวัดกันหมด เหลือแต่เพียงคนที่มีอายุมากและส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาที่ดี (อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้) ประกอบกับการขาดการเอาใจใส่ดูแลจากภาครัฐ ส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเป็นไปได้ช้าและขาดทิศทาง มีเพียงคนกลุ่มเดียวในชุมชนที่พอมีความรู้ประมาณ 5 ถึง 6 คนเท่านั้น ที่เป็นคณะทำงานพัฒนา

หมู่บ้านทั้งหมด หมู่บ้านห้วยผึ้งยังมีปัญหาการขัดแย้งในชุมชน ดังที่ นายวิจิตร รัตนอารยธรรม ได้กล่าวไว้ว่า บ้านห้วยผึ้งมีสองฝ่าย ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านเก่า กับฝ่ายผู้ใหญ่บ้านใหม่ คล้ายกับมีกลุ่มพี่น้องสองฝ่ายใหญ่ๆ บางครั้งฝ่ายหนึ่งไม่พอใจอีกฝ่ายหนึ่ง จึงมีเรื่องขัดแย้งกันเกิดขึ้นบ่อยๆ คนไม่รู้เท่าทันก็ถูกชักจูงได้ง่าย แสดงว่ามีการใช้อิทธิพลจากผู้นำเข้ามาปกครองบริหารชุมชนอยู่ อาจเป็นผลมาจากการปกครองของกะเหรี่ยงแดงสมัยบรรพบุรุษ และเห็นได้ชัดว่าคนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่สามารถแยกแยะส่วนถูกส่วนผิด ขาดความสามัคคี ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องใดได้ ต้องให้ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว ดังที่ นายประชา สิงขรสุกใส (ผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้ง) กล่าวว่า เวลาเรียกประชุมชาวบ้านมักไม่มาร่วมประชุม หากมาร่วมประชุมก็อยู่ร่วมประชุมไม่นาน โดยเฉพาะฝ่ายตรงข้าม (ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านเก่า) เมื่อต้องการจัดเวทีชาวบ้านมักไม่ได้รับความร่วมมือเช่นกัน ในระยะหลังเริ่มดีขึ้นเนื่องจากลูกบ้านบางส่วนเริ่มเข้าใจและเห็นผลมากขึ้น การแก้ปัญหาของชุมชนโดยชุมชนเองยังมีให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในหลายๆ เรื่อง บางเรื่องสามารถแก้ไขเองได้ บางเรื่องต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกเข้ามา มีบทบาทในการแก้ไขปัญหา แนวโน้มชุมชนก็สามารถแก้ไขปัญหาเองได้มากขึ้นเป็นลำดับ แต่ชุมชนถึงจะสามารถแก้ปัญหาได้เอง แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ก็ยังคงต้องการ เงิน เข้ามาจุนเจือครอบครัวของตน ทางออกที่เหมาะสมก็คือ หารายได้เข้าชุมชนให้มากขึ้น และป้องกันระวังมิให้เอกสิทธิ์ ศิลปวัฒนธรรมของตนที่มีมาช้านานเสื่อมสลายไป เพื่อดำรงความเป็น “กะเหรี่ยงแดง” เอาไว้สืบไป

ภาพที่ 4.8 การเตรียมงานประเพณีปอยข้าวต้ม

กิจกรรมประจำปีของหมู่บ้านห้วยผึ้งยังคงมีทุกๆ ปี บางปีมีน้อย บางปีมีมากตามแต่เศรษฐกิจของประเทศ เช่น “ปอยข้าวต้ม” หรือพิธีเลี้ยงผีหมู่บ้านก็จะมีลูกหลานที่เดินทางไปทำงานต่างจังหวัดกลับมาเยี่ยมบ้าน ก็จะช่วยกันห่อข้าวต้ม และประกอบพิธีกรรมต่างๆตามความเชื่อของกะเหรี่ยงแดง มีการเลี้ยงสุราที่ทำเอง หม่าหมู หม่าไก่ เลี้ยงกันอย่างสนุกสนาน คนที่ไปทำงานต่างจังหวัดก็จะนำเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้อำนวยความสะดวกมาให้กับครอบครัว และเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ได้เจอเป็นประสบการณ์ต่างๆมาเล่าสู่ครอบครัว และเพื่อนๆ ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะรวมกลุ่มกันนั่งจิบน้ำชาเป็นกลุ่มใหญ่ และอาจมีการเล่นการพนันด้วย เช่น ไพ่ ไฮโล หมายโบลก (คล้ายไฮโล แต่ลูกเต๋าใหญ่กว่าและเบากว่า และใช้รูปสัตว์ต่างๆ แทนจุดแต้มเหมือนลูกเต๋า) เป็นต้น การเล่นการพนันนี้เมื่อ 3 ถึง 4 ปีก่อนมีการเสพสิ่งเสพติดศดึกกฎหมายร้ายแรง “ยาบ้า” ด้วย ดังที่ นายประสิทธิ์ ทองรุ่ง (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยผึ้ง) กล่าวว่า เมื่อหมู่บ้านมีงานต่างๆ มักมีคนแปลกหน้า หรือคนต่างถิ่นมานอนค้างในหมู่บ้านเพื่อมาเล่นการพนัน มีเหล้ากินฟรี มียาบ้าราคาถูก บ้างก็เอามาขาย บ้างก็มาซื้อเสพ ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้วเพราะ ผู้ใหญ่บ้านร่วมมือกับทางราชการ และจัดกิจกรรมเสริมให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมกับทางราชการ การพนันกับยาเสพติดจึงลดลงไปมากแสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านห้วยผึ้งเคยมีปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนก่อนข้างรุนแรง และคาบเกี่ยว สัมพันธ์กับการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน การเฉลิมฉลองงาน “ปอยข้าวต้ม” นี้ทุกบ้านจัดพร้อมกันอย่างคึกคักตามประเพณีทั้งหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ “ปอยต้นทิ” ซึ่งเหมือนประเพณีขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยงแดง การเฉลิมฉลองจะมีลักษณะคล้ายๆ กัน หากแต่มีการเดินร่ำรอบ “ต้นทิ” หรือต้นสนที่แต่ละบ้านนำมาปลูกไว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านนั้นๆ การเดินร่ำนี้ผู้เดินจะเป็นชาย-หญิง วัยหนุ่มสาว แต่งชุดประจำเผ่าเต็มยศจับมือล้อมวงกันเป็นรูปวงกลมล้อมรอบ “ต้นทิ” เดินตามจังหวะเสียงดนตรีจากเครื่องดนตรีพื้นบ้าน การเดินนี้มีแบบแผน เป็นจังหวะจะโคน เริ่มและจบอย่างลงตัว นับว่าคนรุ่นปัจจุบันยังมีการให้ความสำคัญกับประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม

นอกจากนี้ ยังมีภูมิปัญญาด้านการจักสานภาชนะซึ่งทำด้วยไม้ไผ่สานมีลักษณะคล้ายกระบุง ใช้สำหรับแบกใส่หลังใส่สิ่งของ หรือพืชผลทางการเกษตรที่เพาะปลูกหรือของป่าที่หามาได้ แต่กระบุงนี้มีลักษณะโดดเด่นไปกว่าของที่อื่นๆ ที่เคยเห็นมา นอกจากภาชนะดังกล่าวแล้วยังมีการทอผ้าฝ้ายเพื่อทำเสื่อสำหรับสวมใส่เป็นเสื่อที่มีเอกลักษณ์ประจำเผ่ากะเหรี่ยงแดง ทั้งสองอย่างไม่ได้ทำเพื่อการค้า แต่เพื่อสำหรับใช้ในครอบครัวตามวิถีของตน กิจกรรมเหล่านี้จึงมีให้เห็นไม่มากนักในชุมชนบ้านห้วยผึ้ง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของหมู่บ้านในด้านของการท่องเที่ยวเพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาความพร้อมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.1 จุดแข็ง จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน พบจุดแข็งของหมู่บ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1.1 ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านทั่วไป และแกนนำชุมชน เกี่ยวกับทัศนคติ และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และพยายามสอดแทรกถึงหลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งการระดมสมองร่วมกับแกนนำชุมชน (อย่างไม่เป็นทางการ) หลายครั้ง ทำให้ทราบถึงความต้องการของแกนนำชุมชนในการให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องมาเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนจึงมีความต้องการให้ชุมชนมีรายได้ ประกอบกับรายได้จากอาชีพปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และข้อจำกัดทางด้านคุณภาพของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากการขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นเหตุผลหลัก การท่องเที่ยวจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยชุมชนให้มีรายได้เพิ่มจากต้นทุนทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิม

2.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์

หมู่บ้านห้วยผึ้งตั้งอยู่บนพื้นที่ไหล่เขามีแม่น้ำไหลผ่าน และบริเวณที่ราบระหว่างภูเขาก็คงจะใช้เป็นพื้นที่ทำเกษตร ปลูกข้าว ถั่ว งา ฯลฯ หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงแดง ซึ่งมีวิถีที่ผูกพันกับป่า และผืนต่างๆมาช้านาน เช่น ผืนน้ำ การตั้งบ้านเรือน หมู่บ้านของกะเหรี่ยงจึงตั้งใกล้ชิดกับป่ามาก ชาวบ้านห้วยผึ้งมีอาชีพหลักคือ การทำเกษตรตามฤดูกาลตามแบบบรรพบุรุษ และเมื่อว่างจากการทำเกษตรก็ เก็บของป่า ล่าสัตว์เป็นอาชีพเสริม ชาวบ้านจึงมีความคุ้นเคยกับป่าเป็นอย่างดี ประกอบกับมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมในหมู่บ้าน จึงทำให้ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายน้อยมาก สินค้าหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านห้วยผึ้งจึงเป็นป่าไม้ ลำห้วยที่อุดมสมบูรณ์ น้ำตก เส้นทางเดินป่า ประเพณีวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงแดง สินค้าของป่า เครื่องจักสานตามแบบของกะเหรี่ยงแดง ฯลฯ สินค้าด้านการท่องเที่ยวเหล่านี้พร้อมที่จะถูกนำเสนอสู่นักท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นสินค้าที่ชุมชนมีอยู่แล้วไม่ต้องนำเข้าจากภายนอก เพียงแต่ยังไม่มีจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามหลักการจัดการด้านการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวยังมีส่วนในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ไว้ให้อยู่คู่กับประเพณี วัฒนธรรมของกะเหรี่ยงแดงอีกด้วย การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยยึดหลักการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีผลสามารถเกื้อหนุนวิถีชีวิต และสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.1.3 ชุมชนมีความพร้อมที่จะดำเนินการ

จากการที่นักวิจัยลงพื้นที่เพื่อสืบค้นข้อมูลในแง่มุมต่างๆ ของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในเรื่องของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแกนนำชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พอจะมีความรู้ และเป็นกลุ่มคนที่เป็นแกนนำหลักแต่เพียงกลุ่มเดียวในชุมชนที่ทำงานพัฒนาชุมชนในทุกๆ แ่งมุม แกนนำชุมชนพยายามที่จะแสวงหาปัจจัยเพิ่ม (เช่น งบประมาณที่ใช้ในการจัดอบรมเรื่องการท่องเที่ยว) สำหรับใช้เป็นจุดเริ่มต้นและเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนที่มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมเป็นกลุ่มนำร่องเพื่อเริ่มต้นศึกษา และทดลองทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยใช้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางในการจัดการ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเป็นวิทยากรบรรยายในที่ประชุมหมู่บ้านในเนื้อหาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน การบรรยายในครั้งนั้นมีส่วนทำให้เกิดกลุ่มชาวบ้านที่จะเข้าร่วมใน โครงการนำร่องเรื่องของการท่องเที่ยว และร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเดินสำรวจเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ร่วมกันทำ SWOT เพื่อประโยชน์ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน เป็นต้น นับได้ว่าชาวบ้านมีความพร้อม และมีความกระตือรือร้นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมาก และเห็นได้ชัด แต่ความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของแกนนำชุมชน ประกอบกับการศึกษาในเรื่องของการท่องเที่ยวของชุมชนเองที่จะผลักดันให้ชุมชนเกิดการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน

2.1.4 ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม

หมู่บ้านห้วยผึ้งมีกฎระเบียบปฏิบัติของหมู่บ้านที่ชาวบ้าน โดยแกนนำชุมชน เป็นผู้ออกกฎในเรื่องการคุ้มครอง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่นการตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์สงวนการจับสัตว์ในบางฤดู และการพัฒนาป่าต้นน้ำ เป็นต้น การออกกฎนี้มีระเบียบการลงโทษที่ชัดเจน เช่น การปรับเป็นเงิน การพัฒนาชุมชน ส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามกฎหมาย และการปลูกป่าทดแทน เป็นต้น โดยแกนนำชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินว่าบุคคลนั้นๆ มีความผิด และต้องลงโทษด้วยวิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแลหาผู้กระทำผิด และช่วยกันนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ

2.1.5 ชุมชนยังมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ของชนเผ่ากะเหรี่ยงแดง

“ปอยคันทิ” และ “ปอยข้าวต้ม” เป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยธรรมชาติของหมู่บ้านห้วยผึ้งแล้ว ชุมชนมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม อยู่ในสายเลือดสังเกตได้จาก การที่คนหนุ่มสาวที่เดินทางไปทำงาน ในต่างจังหวัด ต่างก็เดินทางกลับมาในวันที่ชุมชนมีการจัดงานประเพณี และร่วมงานประเพณีอย่างคึกคัก ทุกคนต่างก็แต่งตัวด้วยชุดประจำเผ่า ทุกคนทราบ และตระหนักในความหมายของพิธีกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น และการจัดงานต่างๆ ตามประเพณีของเผ่ากะเหรี่ยงแดงนี้จะจัดขึ้นเป็นเครือข่ายเผ่ากะเหรี่ยงแดง คือ แต่ละปีจะมีการจัดการ

ประชุมเฉพาะหมู่บ้านที่เป็นกะเหรี่ยงแดงมีด้วยกัน 5 ถึง 6 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และแต่ละหมู่บ้านจะเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดงาน หรือพิธีกรรม ต่างๆ ตามความเชื่อของกะเหรี่ยงแดง และหมู่บ้านอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าภาพก็จะเดินทางมาร่วมงานพิธีกรรมในหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพ จึงทำให้งานของประเพณีต่างๆกะเหรี่ยงแดงมีความคึกคักเป็นพิเศษและอีกไม่นานนี้ชุมชนบ้านห้วยผึ้งจะมีการจัดศูนย์พิพิธภัณฑ์ของเผ่ากะเหรี่ยงแดง นำเสนอในแง่ของวิถีชีวิต เช่น ประวัติศาสตร์ชนเผ่า เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไม้สอย อาวุธ และศิลปะป้องกันตัว ฯลฯ ศูนย์พิพิธภัณฑ์นี้เกิดขึ้นจากแนวคิดของชุมชนในการมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่า ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2.1.6 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านห้วยผึ้ง ได้มีการวางกฎระเบียบหมู่บ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ใช้บังคับกับราษฎรทุกคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยผึ้ง และเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลักขโมย หากถูกจับได้ต้องเสียค่าปรับเป็นเงินในอัตรา 10 เท่า ของมูลค่าของของที่ขโมยมา หากไม่มีเงินให้ส่งตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมาย การบุกรุกทำลาย หรือนำเอาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของสาธารณะมาใช้สอยหรือเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตน เป็นความผิดร้ายแรงจะต้องถูกปรับเป็นเงิน 3,000 บาท และส่งดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกและทำลายสถานที่สาธารณะ (ประกาศของหมู่บ้าน ลงนามโดย นายประชา สิงขรสุกใส ผู้ใหญ่บ้านห้วยผึ้ง ณ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2547) ทำให้เห็นได้ชัดว่าชุมชนหมู่บ้านห้วยผึ้งมีการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นเสมือนหัวใจหลักในการดำรงชีวิตในวิถีของชุมชน

ป่าไม้ในเขตบ้านห้วยผึ้ง ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูกดำเนินการโดย ทางราชการ เริ่มปลูกมาประมาณ 8 ถึง 10 ปี เป็นป่าปลูกเพื่อทดแทนป่าเสื่อมโทรม จากการเดินสำรวจเส้นทางและสัมภาษณ์ นายสุชาติ งามประพุดติ กล่าวว่า ในอดีตป่าไม้บริเวณบ้านห้วยผึ้งมีความอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่ รมรื่น ถ้าห้วยมีปลาชุมมาก เมื่อทางราชการเข้ามาปลูกป่า ได้ตัดต้นไม้ใหญ่จนหมดแล้วจึงปลูกป่าทดแทนซึ่งไม้ที่นำมาปลูกไม่สามารถเติบโตได้เหมือนในอดีต ปัจจุบันจึงไม่มีต้นไม้ใหญ่ให้เห็น เช่นในอดีต จากนั้นผู้วิจัยได้หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อยืนยันคำพูดของ นายสุชาติ งามประพุดติ และได้สัมภาษณ์แม่เต่าอามีเหมะ ไพรพนาวัลย์ ได้กล่าวแปลเป็นภาษาไทยว่า “ก่อนตอนที่ป่าไม้จะเข้ามาปลูกป่า นั้น ป่าบริเวณนั้นยังอุดมสมบูรณ์อยู่เมื่อป่าไม้เข้ามาปลูกป่าได้มีการถางป่าเพิ่ม เห็นได้ชัดว่ามีป่าบางส่วนโดนบุกรุกทำลายโดยเหตุผลที่คลุมเครือ” ผู้วิจัยไม่สามารถหาเอกสารราชการเพิ่มเติม เพื่อยืนยันในส่วนที่มีการปลูกป่าเพิ่มเพื่อทดแทนป่าเสื่อมโทรมได้ มีเพียงคำบอกเล่าของชาวบ้านเท่านั้นที่สามารถนำมายืนยันได้ ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเหตุผลที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมในเขต

บ้านห้วยผึ้ง ส่วนหนึ่งมาจากชาวบ้านบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย ส่วนหนึ่งมาจากการปลูกป่าเพื่อทดแทนป่าเสื่อมโทรมของทางราชการ การบุกรุกธรรมชาติมีส่วนทำให้ต้นน้ำลำธาร หรือ “ห้วยคลองลาน” ซึ่งเป็นลำน้ำห้วยที่หล่อเลี้ยงชุมชนบ้านห้วยผึ้งสายหนึ่ง มีปริมาณน้ำที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่จากการเดินสำรวจของผู้วิจัยร่วมกับชาวบ้านแล้ว เมื่อเดินสำรวจลึกเข้าไปในป่าสักระยะหนึ่ง (ประมาณ 4 กิโลเมตร) ก็พบป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์มีต้นไม้หนาแน่น พื้นดินชุ่มน้ำเวลาเดินต้องระมัดระวัง เพราะพื้นส่วนใหญ่เป็นใบไม้ที่ทับถมกันทำให้อ่อนนุ่มบางที่เท้าอาจจมติดอยู่ที่พื้นลึกประมาณข้อเท้า และนอกจากนี้ยังพบถ้ำอีก 2 ถ้ำ เส้นทางที่เดินสำรวจนี้ เป็นเส้นทางที่สามารถเดินศึกษาธรรมชาติได้ โดยเดินเข้าที่ทางแยกเดินเท้าที่ด่านตรวจของกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน ที่ 336 ตามเส้นทางจะพบกับวิถีชีวิตการทำนาข้าวแบบกะเหรี่ยง (ข้าวไร่) บางฤดูทำไร่กระเทียม และถั่ว และการทำไร่เงาะ ซึ่งเงาะของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเงาะที่มีคุณภาพไม่แพ้ที่ใดเลยในโลก จากนั้นเดินตามลำห้วย คลองลานเข้าป่าลึกก็จะพบธรรมชาติต้นไม้ใหญ่ พรรณไม้ต่างๆ เป็นลักษณะป่าดิบเขา มีความชื้นตลอดทั้งปีที่น่าสนใจคือ ต้นกล้วยที่มีลำต้นค่อนข้างแน่น มีใบยาว ความสูงของลำต้นประมาณ 4 ถึง 5 เมตร และมีใบยาวประมาณ 2 เมตร แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าในแถบนี้ได้เป็นอย่างดี มีลำน้ำห้วยลดหลั่นกันตามแนวความสูงของภูเขา นับได้ประมาณ 10 ถึง 12 ชั้น แต่ละชั้นมีความสูงประมาณ 2 เมตร ระยะทางรวม ประมาณ 2 ถึง 3 กิโลเมตร สองข้างทางปกคลุมไปด้วยต้นไม้ใหญ่ขนาดประมาณ 2 ถึง 4 คนโอบ ในน้ำห้วยมีปลาตัวเล็กๆ ว่ายอยู่ ลำห้วยมีส่วนลึกที่สุดประมาณ 1.5 เมตร มีความกว้างประมาณ 5 เมตร ตามแนวลำห้วยมีร่องรอยของการค้าขายของชาวบ้านที่มาเก็บของป่า และล่าสัตว์ มีการก่อไฟ หุงหาอาหาร มีเศษขยะเล็กน้อย จากคำบอกเล่าของเด็กๆ และนายอ่องเมี้ย ชาวพม่า ที่มาร่วมเดินสำรวจกับผู้วิจัยกล่าวว่า เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านมาเก็บของป่า เช่น ผักกูด หน่อไม้จับปลา และล่าสัตว์ ในอดีตเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดของลูกสมุนขุนสำ แต่ไม่มีประวัติชาวบ้านถูกทำร้ายในเส้นทางนี้ เพราะลูกสมุนขุนสำรู้จักเส้นทางนี้ดีพอกับชาวบ้าน และในอดีตขุนสำกับชาวบ้านในเขตชายแดนประเทศไทยมีมิตรต่อกันทำการค้าขายกันตลอด ส่วนใหญ่ค้าขายสินค้าที่ถูกกฎหมาย เช่น ข้าว เกลือ ผงชูรส เครื่องกระป๋อง น้ำตาล และกาแฟ เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีการค้าขายยาเสพติด พวกที่ค้าขายเป็นคนที่มาจากที่อื่น และชาวบ้าน ห้วยผึ้งถูกมองว่าเป็นผู้ร่วมค้าขายยาเสพติด และนายสุชาติ งามประพฤติ ยังกล่าวต่อว่า ชาวบ้านไม่สามารถหาเงินได้มากพอที่จะซื้อยาบ้าหรือเฮโรอีนเพื่อนำไปขาย มีชาวบ้านบางคนเคยค้ายาบ้าหรือเฮโรอีนครั้งหรือสองครั้ง แต่ก็ถูกจับหรือหายสาบสูญจึงให้ชาวบ้านที่เหลือกแล้วและไม่กล้าทำ ผู้วิจัยได้หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับ ร.ต.อ. พงษ์นรินทร์ พลน้า รองผู้บังคับกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 336 แม่ฮ่องสอน ซึ่งคุมพื้นที่แนวชายแดนแม่ฮ่องสอน ได้กล่าวว่า “ภารกิจหลักของเราคือสกัดกั้นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดเข้าประเทศไทยในส่วนของบ้านห้วยผึ้งปัจจุบันไม่มีข้อมูลการ

ลำเลียงยาเสพติด ในอดีตเส้นทางที่เดินสำรวจนั้นเป็นเส้นทางหลักในการลำเลียง แต่ทางสำรวจไม่สามารถสกัดกั้นได้เพราะเหตุผลที่ไม่อาจกล่าวได้ ตำรวจได้มีการประชุมเพื่อยกเลิกค่านบ้านห้วยผึ้งหลายครั้งแต่ยังคงต้องตั้งด่านไว้เพื่อเป็นการเฝ้าระวัง แต่ลดกำลังพลและอาวุธลง แสดงให้เห็นว่าความปลอดภัยของเส้นทางนั้นมีมากขึ้นแต่ยังไม่อยู่ในระดับที่ถือว่าปลอดภัยทั้งหมด” สิ่งที่สำคัญในการศึกษาเส้นทางนี้ก็คือ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติป่าดิบเขา ลำห้วย และถ้ำ และเส้นทางนี้สามารถเดินอ้อมจากบ้านห้วยผึ้งเข้าสู่ ตลาดนัดชายแดน “บ้านร่องแห้ง” ซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนแนวชายแดนที่ทางราชการอนุญาตให้ชาวพม่า และชาวไทยนำสินค้าเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนกัน นับได้ว่าเป็นเส้นทางที่น่าส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะการเดินทางป่าศึกษาธรรมชาติอย่างยิ่ง

ในส่วนของถ้ำที่พบในเส้นทางที่เดินสำรวจตามลำห้วย “ห้วยคลองลาน” ผู้วิจัยและชาวบ้านได้พบถ้ำจำนวน 2 ถ้ำ ทั้งสองถ้ำเป็นถ้ำขนาดเล็ก ทางเข้าค่อนข้างลำบาก ปากถ้ำกว้างประมาณ 2 เมตร สูง 2 เมตร คณะสำรวจได้ทำการ “ขอขมา” ผีเจ้าที่เพื่อคารวะ แสดงความเคารพ โดยจุดธูปเทียน และอธิฐาน จากนั้นทำการสำรวจถ้ำ เมื่อเข้าไปภายในถ้ำพบว่า ภายในถ้ำนั้นมีความกว้างพอประมาณ ภายในถ้ำมีลักษณะเป็นชั้นหินสลับซับซ้อนมีห้องแยกมากมาย มีน้ำไหลผ่านถ้ำเสียงดัง จากคำบอกเล่าของคณะชาวบ้านที่เดินสำรวจด้วยกัน เล่าว่า ถ้ำทั้งสองถ้ำนี้ยังไม่มีการสำรวจอย่างเป็นทางการ มีเพียงชาวบ้านไม่กี่คนเท่านั้นที่รู้ เนื่องจากพบโดยบังเอิญขณะเดินป่าเมื่อยังเด็ก และเคยมีเด็กสองคนเดินสำรวจพบเห็นรูปปั้น และภาพวาดที่เป็นพระพุทธรูปเมื่อปีขึ้นไปในชั้นที่สูงขึ้นไป และนำมาเล่าให้ชาวบ้านฟัง แต่ยังไม่มีการได้เห็นเหมือนเด็กคนนั้น ปัจจุบันเด็กทั้งสองได้เดินทางไปทำงานต่างจังหวัดจึงไม่สามารถให้ข้อมูลยืนยันหรือนำทางได้ จากคำบอกเล่านี้ทุกคนได้กล่าวสนับสนุนว่าเป็นความจริง ซึ่งคงต้องรอการพิสูจน์ต่อไป ผู้วิจัยหาข้อมูลจากการสำรวจถ้ำไม่ได้มากนักเนื่องจาก ข้อจำกัดของเวลา จำนวนคณะสำรวจ และแสงไฟที่เตรียมไป หลังออกจากถ้ำ คณะสำรวจได้ทำการ “ขอขมา” ผีเจ้าที่อีกครั้ง

จากการศึกษาค้นคว้าและสำรวจเก็บข้อมูล ทำให้ทราบว่าชุมชนบ้านห้วยผึ้งมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร เพราะเกี่ยวเนื่องและผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงแดง มาตั้งแต่บรรพบุรุษ นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลพลอยได้มาจากการนับถือ “ผี” ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงแดงบ้านห้วยผึ้งนั่นเอง การตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย จึงมีผลกระทบต่อชุมชนโดยตรงในเรื่องของปากท้องการทำมาหากินในฤดูที่ว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม (ฤดูฝน) การอนุรักษ์ที่ชุมชนบ้านห้วยผึ้งได้มีการลงมือทำอย่างเป็นรูปธรรมนี้ มีแนวโน้มที่จะมีมาตรการในการอนุรักษ์ที่รุนแรงขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามก็ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ และภูมิปัญญาของชุมชนเองเพราะขาดการเอาใจใส่จากทางราชการเท่าที่ควร การเรียนรู้โดยการลองถูกลองผิดอาจเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่

ชุมชนจะสามารถพัฒนาตนเอง และนำพาชุมชนไปสู่ความเจริญ สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน และสามารถสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของตน ควบคู่กันไปด้วย

2.1.7 ความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

นับตั้งแต่ผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่ และทำการเก็บข้อมูลในงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เล่าถึง “การท่องเที่ยว” ในแง่มุมต่างๆ ให้กับแกนนำหมู่บ้านห้วยผึ้งฟิ่ง ซึ่งแกนนำหมู่บ้านก็สนใจอย่างมาก และค่อนข้างตรงกับแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านที่ได้คิดวางแผนเอาไว้ จากการได้พูดคุยถึงสภาพโดยทั่วไปของชุมชน ประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ กับชาวบ้านทั่วไปเป็นระยะเวลาพอสมควรทำให้ทราบว่า สืบเนื่องจากการเปิดตลาดนัดชายแดนร่องแห้ง ชาวบ้านตั้งข้อสังเกตว่า ทางราชการสนับสนุนการเปิดตลาดนัดชายแดน และได้มีการประชาสัมพันธ์ถึงแง่มุมที่ดีต่างๆของการเกิดตลาดนัดชายแดน แต่สำหรับชาวบ้านห้วยผึ้งแล้วตั้งข้อสังเกต “แล้วชุมชนของเราล่ะ..ไม่เห็นจะมีอะไรดีขึ้นเลย” “อะไรจะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นอย่างที่เขาว่ากัน” “หากด้านค้าขายชายแดนเจริญรุ่งเรือง แล้วเราจะอยู่กันอย่างไ...จะทำอะไรกินดี” สรุปได้ว่า ชุมชนไม่แน่ใจว่าจะสามารถปรับตัวได้หากเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอันเนื่องมาจากการเปิดตลาดนัดชายแดน

แกนนำหมู่บ้านและผู้วิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงความพร้อมของชุมชนในแง่มุมต่างๆเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหากเกิดขึ้นจริงๆเพื่อหาทิศทางของชุมชน จากเวทีการแลกเปลี่ยนความคิด และร่วมกันวิเคราะห์ในครั้งนั้น ชาวบ้านอยากให้การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชนเพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยอาศัยต้นทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งไม่ต้องหาจากภายนอก แต่ชาวบ้านยังขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การนำเสนอสินค้าการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องตามหลักการยังสามารถช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งกำลังถูกทำลายจากกระแสนิยมจากภายนอกชุมชน และยังช่วยปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ภูมิใจในการเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงแดง แทนที่จะเป็นผู้ทำลายวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผูกพันกับวิถีของกะเหรี่ยงแดงมาแต่ช้านาน

2.2 จุดอ่อน จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน พบจุดอ่อนของหมู่บ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้

2.2.1 หมู่บ้านยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านห้วยผึ้งเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานทางด้านการเกษตรกรรมแบบพื้นบ้านเป็นการเพาะปลูกเพื่อยังชีพ โดยอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดผลผลิตแต่ละครั้งแต่ละปี ประกอบกับวิถีชีวิตที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถูกอ้างอิงโดยใช้ธรรมชาติ และผีที่ชุมชนนับถือเป็น

ตัวกำหนดกรอบประเพณี และวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านไปชุมชนห้วยผึ้งยังคงความเชื่อ และใช้ชีวิตตามแบบบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการนำเอาแนวคิด และทฤษฎีใหม่ๆเข้ามาประยุกต์ใช้ กับวิถีชีวิตมากเท่าใดนัก การท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งที่ไม่มีใคร ในชุมชนรู้จัก และเคยสัมผัสมาก่อน ชาวบ้านต่างก็สร้างภาพในเรื่องของการท่องเที่ยวไม่เหมือนกัน ยังมองไม่เห็นในภาพจุดเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องศึกษาอย่างจริงจังหากหวังที่จะจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การแสวงหาคำความรู้ และการกำหนดนโยบายในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลา และความเข้มแข็งของกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นปัจจัยหลัก การเริ่มต้นการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวด้วยความเข้าใจการท่องเที่ยวที่ผิดๆ และรวดเร็วเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อในด้านลบเมื่อระยะเวลาผ่านไป ระยะเวลาหนึ่ง และอาจจะไม่สามารถกู้สถานการณ์กลับคืนในเวลาอันรวดเร็ว กลายเป็นผลเสียในระยะยาว สิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ อาจได้รับผลกระทบ ด้านลบอย่างรุนแรงก็เป็นได้

2.2.2 ชุมชนยังขาดความสามัคคี

หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นชุมชนที่มีวิถีที่ผูกพันกัน ในชุมชนเสมือนเครือญาติ ถึงแม้ว่าจะมีการปกครองของรัฐบาลเข้าไปปกครองในส่วนของที่องถิ่นและมีตำแหน่งทางราชการ คือ มีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีกฎระเบียบที่เป็นกฎหมายปกครองชุมชน แต่ชุมชนก็ยังคงมีการใช้ระบบพรรคพวกเครือญาติเป็นปัจจัยหลักในการบริหารชุมชนอยู่ และระบบพรรคพวกเครือญาตินี้เองนำมาซึ่งความขัดแย้งในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด หมู่บ้านห้วยผึ้งมีการแบ่งเป็นกลุ่ม เป็นก๊ก ประมาณสามก๊กด้วยกัน โดยใช้เครือญาติเป็นตัวแบ่ง การแบ่งเป็นก๊กๆ นี้ไม่มีความชัดเจนในแง่ของรูปธรรม แต่สามารถรู้สึกได้จากการรับรู้ของคนในชุมชน ความขัดแย้งส่วนใหญ่มาจากเรื่องงบประมาณที่ลงมาในชุมชน และถูกบริหารด้วยกลุ่มแกนนำชุมชนปัจจุบัน ความขัดแย้งส่วนใหญ่มาจากความไม่พอใจของผู้นำกลุ่ม ก๊ก ต่างๆ จึงเกิดการปลุกระดมพรรคพวกกันขึ้น ไม่ว่าจะการตัดสินใจ เรื่องการบริหารงบประมาณของแกนนำชุมชนจะถูกต้องหรือไม่ก็ไม่สำคัญ แต่อยู่กับองค์ประกอบคือ ความพอใจ และความขัดแย้งส่วนตัว เป็นหลัก ซึ่งความขัดแย้งนี้ส่งผลกระทบต่อชุมชน โดยตรงในเรื่องการบริหารชุมชน และการตัดสินใจของผู้นำชุมชนในเรื่องของการปกครอง และทิศทางที่จะนำชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

2.2.3 ชาวบ้านยังดิ้นรนเพื่อปากท้องจำเป็นต้องทำไร่เลื่อนลอยบุกกรูป่าอยู่

การเกษตรของกะเหรี่ยงแดงเป็นการเกษตรเพื่อการดำรงชีวิตเป็นวิถีแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เลี้ยงปากท้อง ในปัจจุบันชุมชนมีประชากรเพิ่มขึ้นแต่พื้นที่ในการทำกินยังคงเท่าเดิมซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพจึงทำให้มีการบุกกรูป่าไม้เพื่อทำกินแต่ก็ยังไม่พอยุติ ประกอบกับชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่ำขาดโอกาส และขาดทรัพยากรในการ

พัฒนา เช่น ความรู้ความสามารถของทรัพยากรบุคคลในชุมชน เนื่องมาจากขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดทุนทรัพย์ในการลงทุน สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงเพราะเป็นการปิดโอกาสให้แก่ชุมชนในการทำกิจกรรมอื่นๆ ในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนมองเห็นแต่เพียงการเกษตรเท่านั้นที่เป็นความหวังของรายได้ของชุมชน ชุมชนต้องการ “เงิน” เป็นปัจจัยหลักในการใช้เพื่อแลกปัจจัยสิ่งจำเป็นต่างๆ ในชีวิตปัจจุบัน เช่น การศึกษาของบุตรหลาน สิ่งของอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน น้ำมัน การลงทุนในเรื่องเกษตร การบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มิใช่เพียงแค่เลี้ยงปากท้องแบบเกษตรพอเพียงอีกต่อไป แต่ยังมีเหตุผลเรื่องของ การเกษตรเพื่อการค้าเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจเป็นเหตุผลที่ชุมชนหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ชุมชนก็รู้ และตระหนักดีในเรื่องของผลกระทบด้านต่างๆ และชุมชนก็ได้พยายามแก้ไขแล้วได้ผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ในชุมชนเอง

2.2.4 ชุมชนยังขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินการ

ชุมชนห้วยผึ้งเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมาตลอด ชุมชนเห็นว่าเหตุของการขาดทุนทรัพย์เพราะขาด โอกาสด้านการศึกษาที่ดีและเหมาะสม เพื่อใช้ในการสร้างโอกาสในการแสวงหาอาชีพอื่นนอกจากการเกษตรซึ่งแปรเปลี่ยนมาจากเกษตรเพื่อยังชีพเป็นเกษตรเพื่อการค้าร่วมด้วยซึ่งไม่เพียงพอสำหรับจุนเจือเศรษฐกิจชุมชนอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นแต่ละหลังคาเรือนในชุมชนบ้านห้วยผึ้งจึงไม่สามารถมีเงินเก็บเพียงพอสำหรับการลงทุนในกิจกรรมอื่นนอกจากการทำเกษตรกรรมในแต่ละปีเท่านั้นเอง ไม่ว่าจะการศึกษาจะเป็นปัจจัยหลักหรือไม่ แต่ชุมชนก็ยังหวังที่จะแสวงหาทุนในทุกๆ ด้านที่จะสามารถนำมาซึ่งการเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

2.2.5 ขาดความรู้ด้านการตลาดการท่องเที่ยว

ความรู้เรื่องการตลาดด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างที่จะเป็นองค์ความรู้ที่ลึกซึ้ง และมีหลักการที่เป็นทฤษฎีอยู่ในระดับที่ชุมชนยากที่จะเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนยังไม่เคยรู้จักมาก่อน การทำความรู้จัก และนำมาใช้จึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาอย่างมาก แต่มิใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้เลย เพราะชุมชนแสวงหาโอกาสทางด้านความรู้กับบุคคลที่สามารถให้คำปรึกษาได้ และอาจต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน เช่น ครู พระ เป็นคนที่แปลความหมาย และสื่อสาร นำบทเรียนมาให้ชุมชนช่วยกันวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งการตลาดด้านการท่องเที่ยวนี้จะต้องเริ่มต้น และสัมพันธ์กับการพัฒนาในการท่องเที่ยวชุมชนในด้านอื่นๆ ด้วย เช่นการพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น

2.3 โอกาส จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน พบโอกาสของหมู่บ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

2.3.1 จังหวัดสนับสนุนด้านการตลาดนัดชายแดน ขยายโอกาสให้มีการท่องเที่ยวมาสู่บ้านห้วยผึ้งมากขึ้น

ตลาดนัดชายแดนบ้านร่องแห้ง (ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง) เป็นตลาดนัดที่มีความสำคัญด้านการค้ามาโดยตลอด และภาครัฐได้เล็งเห็นและให้ความสำคัญกับการค้าในช่องทางการค้านี้ และได้ทุ่มเงินงบประมาณสร้างตลาดนัดค้าชายชายแดนขึ้น และทำการส่งเสริมการค้าด้วยการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนกลุ่มผู้ค้าภายในประเทศ (ตามแต่กำลังเหมาะสม) เมื่อมีการค้าขายก็ย่อมมีการเดินทาง เมื่อมีการเดินทางก็ย่อมมีการจับจ่ายใช้สอย ก็คือการท่องเที่ยวในรูปแบบหนึ่งนั่นเอง และการท่องเที่ยวนี้ย่อมมีผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบต่อชุมชนทั้งสิ้น ตลาดนัดชายแดนบ้านร่องแห้ง เป็นปัจจัยหลักที่จะนำมาซึ่งการท่องเที่ยวในชุมชน และนำมาซึ่งโอกาสพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น หากแต่ปัญหาในการส่งเสริมให้ตลาดนัดชายแดนเจริญรุ่งเรืองนั้นก็มิใช่น้อย แต่ทางภาครัฐก็พยายามอย่างเต็มที่ที่จะผลักดันให้เกิดจุดอ่อนปรนค้าขายอย่างเป็นทางการ เช่น อำเภอแม่สาย และอำเภอแม่สอด ดังนั้นความเป็นไปได้ในการเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านห้วยผึ้ง ก็ย่อมมีเหตุปัจจัยหลักของการเจริญรุ่งเรืองของตลาดนัดชายแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.3.2 มีที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยเข้าทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ ในชุมชนจนเป็น เหตุกระตุ้นชุมชนให้หันมาสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และเกิดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมหลายครั้งอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ชุมชนเกิดการกระตือรือร้นที่จะผลักดันให้ชุมชนเกิดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม และเริ่มแสวงหาความรู้ และที่ปรึกษาทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน จากการเสนอความคิดของผู้วิจัยในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนได้ แนวคิด และแนวทางในการแสวงหาองค์ความรู้ และที่ปรึกษามุคคัลที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน เป็นการมองหาและค้นพบแหล่งความรู้ ชุมทรัพย์ด้านการท่องเที่ยว เช่น วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน (โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่) และแหล่งรวมความรู้อื่นๆ เป็นต้น ชุมชนยังค้นพบบุคคลซึ่งมีความรู้ และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวอีกมากมายที่พร้อมที่จะให้คำปรึกษาด้านต่างๆ เช่น ความรู้เรื่องการตลาด ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เรื่องการจัดสรรงบประมาณ และทำบัญชีชุมชน และความรู้เรื่องการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น บุคคลที่ชุมชนค้นพบนี้มีอยู่รอบๆ ตัวไม่ไกลเกินที่ชุมชนจะเข้าถึง และประสานงานเพื่อเชิญเป็นที่ปรึกษา ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าเป็นทางการในอนาคต

2.3.3 เชื่อมขยายเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่ดี

หมู่บ้านห้วยผึ้งถึงแม้ว่าจะอยู่บนเส้นทางที่เดินทางมุ่งสู่ชายแดน ซึ่งหากดูตามแผนที่แล้วจะเห็นหมู่บ้านห้วยผึ้งตามถนนสายมุ่งสู่แนวชายแดน หมู่บ้านห้วยผึ้งเป็นหมู่บ้านที่รู้สึกโดดเด่นเป็นชุมชนใหญ่สุดท้ายก่อนเข้าพรมแดน หากแต่แท้จริงแล้วชุมชนบ้านห้วยผึ้งมีการติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียง เช่นบ้านรักไทย บ้านห้วยसान แต่มีใช้โดยเส้นทางรถ แต่เป็นเส้นทางเดินเท้าที่ใช้กันมานานแต่อดีตมีการติดต่อกันขาย ไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมาแต่ช้านาน ซึ่งหมู่บ้านรักไทยก็เป็นหมู่บ้านชายแดนที่มีความหลากหลายทางด้านชนเผ่า ซึ่งมีด้วยกันห้าชนเผ่า มีความกลมเกลียวสมานสามัคคีกันดียิ่ง และยังเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตชาของจังหวัดแม่ฮ่องสอนแห่งหนึ่ง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางเข้าไปชิมชา และลิ้มลองอาหาร “ยูนนาน” ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ อยู่ไม่ขาดสายตลอดปี การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนบ้านรักไทย กับชุมชนบ้านห้วยผึ้งนี้เป็น โอกาสที่ดีสำหรับการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของชุมชนห้วยผึ้ง เพราะอาศัยเสน่ห์ของบ้านรักไทย และเสน่ห์ของการเดินทางจากบ้านรักไทยมาสู่บ้านห้วยผึ้ง ซึ่งการเดินทางจะเดินทางโดยใช้ “ม้าล่อ” เป็นพาหนะ และเดินทางโดยใช้เส้นทางเดินเท้า ผ่านธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่กระนั้นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวนี้ ต้องอาศัยระยะเวลาในการประสานงานระหว่างสองหมู่บ้าน และต้องอาศัยคำปรึกษาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบกับภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดการบริหารการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหลักในการสร้างเส้นทางการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบเครือข่าย เพื่อจัดสรรผลประโยชน์ และรักษาผลประโยชน์ และรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในอนาคตนั่นเอง

2.4 อุปสรรค จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน พบอุปสรรคของหมู่บ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังนี้

2.4.1 ด้านความมั่นคงของประเทศยังไม่ปลอดภัย

ชายแดนไทย พม่า ทางด้านบ้านห้วยผึ้งนั้น ถึงแม้ว่าจะได้รับคำยืนยันจากหลายหน่วยงานราชการว่าปลอดภัย แต่ความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น มีการวางกำลังทหาร เพื่อทำการลาดตระเวนเป็นจุดๆ เพื่อปราบปรามการขนส่งยาเสพติดข้ามชาติ ซึ่งการกำกวมการใหญ่ กระบวนการหนึ่งที่รัฐบาลไทยกำลังจับตามอง อุปสรรคอีกอย่างหนึ่ง คือ ช่องทางบ้านห้วยผึ้งเป็นช่องทางการหลบหนีเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายของชาวต่างด้าวมีประจำทุกวันซึ่งยากที่จะปราบปราม และป้องกัน ทำให้ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตั้งข้อสังเกตว่ามีการเคลื่อนย้ายของการ

กระทำผิดกฎหมายประเทศไทยร้ายแรงอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ทำให้มีการหาข่าว และมีการสกัดกั้นของชุดเจ้าหน้าที่จากหลายๆ หน่วย ทำให้ภาพพจน์ที่ออกมาไม่มีความปลอดภัยเพราะดูคล้ายกับว่ามี การตรวจตรามากมาย และเหมือนกับทุกคนพร้อมที่จะทำผิดกฎหมาย ซึ่งก็ส่งผลในด้านความรู้สึกของนักท่องเที่ยว

2.4.2 ด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับโรคติดต่อ จากการนำเข้าสัตว์จากต่างประเทศ และคนต่างด้าว

ในด้านการสาธารณสุขแล้ว การป้องกันโรคติดต่อที่สามารถเข้ามาในประเทศไทย โดยอาศัยพาหะต่างๆ นั้น รัฐบาลทุกประเทศมีกฎหมายควบคุมป้องกันอยู่ทุกประเทศ สำหรับประเทศไทย ก็มีกฎหมายในเรื่องนี้เหมือนกัน ช่องทางบ้านห้วยผึ้งเป็นช่องทางที่มีการเข้าออกของคนต่างด้าวและสัตว์ จำนวนมากในแต่ละวัน โดยคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่ก็จะหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย โดยไม่มีการผ่านการตรวจใดๆ จากเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย โดยเฉพาะเรื่องของโรคติดต่อต่างๆ จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไทย อีกส่วนหนึ่งคือสัตว์ที่เข้ามาในประเทศไทย เป็นสัตว์จำพวก วัว ควาย ที่พวกนายทุนซื้อจากประเทศอินเดีย และจากพม่าไล่ด้อนผ่านประเทศพม่า เพื่อข้ามเข้ามาทางฝั่งไทยทางด้าน ชายแดนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง และจากนั้นจะนำเข้าสู่ระบบชำแหละและขายเป็นเนื้อสดสำหรับบริโภคต่อไป โดยส่งจำหน่ายทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคกลาง และภาคอีสาน ซึ่งวัว ควายเหล่านี้ก็ได้ผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ไทยในมาตรฐานของการนำเข้าสัตว์จากต่างประเทศอย่างเคร่งครัดเหมือนกัน นอกจากคน และสัตว์ ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสินค้าที่ไม่ได้ผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่ไทยอีกเหมือนกันซึ่งที่พบมากได้แก่เนื้อกระป๋องชนิดต่างๆ ซึ่งในอดีตเคยมีปัญหามาแล้ว คือ “โรควัวบ้า” ที่ติดมากับเนื้อกระป๋องเหล่านี้ ปัญหาเรื่องโรคติดต่อข้ามชาตินี้เป็นปัญหาสาธารณสุขที่รัฐบาลไทยต้องให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากปล่อยไว้อาจเกิดปัญหาลุกลามกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่เป็นปัญหาระดับชาติซึ่งยากแก่การแก้ไข

2.4.3 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การสื่อสาร เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวมักจะเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยสำคัญหลากหลาย เนื่องมาจากความต้องการ และความคาดหวัง ที่หลากหลายของนักท่องเที่ยว ประกอบกับสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ฝั่งจะมี เพื่อความเพียงพอในการรองรับการท่องเที่ยว มิเช่นนั้นอาจเกิดผลกระทบหลายด้าน เช่น เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ไม่สามารถอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวมีผลทางด้านความพึงพอใจ

เป็นต้น ตัวอย่างเช่น หากชุมชนไม่มีไฟฟ้าที่มีความสม่ำเสมอใช้ก็อาจเกิดผลกระทบในเรื่องของงานบริการบางอย่าง เช่น การหุงหาอาหารในร้านบริการนักท่องเที่ยว ขาดการสื่อสาร โทรคมนาคมที่มีมาตรฐาน ทำให้การสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับศูนย์บริการการท่องเที่ยวชุมชนไม่สามารถสื่อสารกันได้เกิดปัญหาในเรื่องการประสานงาน ความแม่นยำและการแก้ปัญหาต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการบริการพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยว การขาดน้ำประปาที่มีคุณภาพ มีผลกระทบโดยตรงในเรื่องของความสะอาดของอาคารสถานที่ที่ให้บริการการท่องเที่ยว และอาจเกิดปัญหาสาธารณสุขตามมา เช่น โรคติดต่อที่มีมากับน้ำ เช่น โรคเล็ปโตสไปโรไลซิส (โรคลีหนู) เป็นต้น แต่มีไว้ว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แล้วจะส่งผลด้านดีต่อการท่องเที่ยวในชุมชนเสมอไป ชุมชนต้องคำนึงถึงส่วนประกอบของการท่องเที่ยวอื่นๆ ประกอบด้วย

2.4.4 ขาดการส่งเสริมการขายเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชนจากภาครัฐ

การท่องเที่ยวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมการขายเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ตนเอง เป็นการนำเสนอรูปแบบของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สำหรับชุมชนบ้านห้วยผึ้งแล้วยังไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องมากนักกับการตลาดการท่องเที่ยว แต่หากเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องการส่งเสริมการขาย เพราะจะช่วยให้สามารถนำเสนอจุดขายของชุมชน และช่วยให้ภาพของการท่องเที่ยวในชุมชนชัดเจนขึ้น

ตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงห้วยผึ้งโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ และแนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว (Marketing Mix of Tourism)

3.1 เส้นทางท่องเที่ยวและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

หากจะกล่าวถึงเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น มีหลายส่วนประกอบกันดังนี้

3.1.1 เส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติตามลำห้วยคลองลาน

เส้นทางเดินเท้านี้เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และเป็นเส้นทางที่ชาวบ้านใช้ในการเก็บของป่า และเป็นเส้นทางที่นายพรานใช้เดินเท้าเข้าสู่ป่าลึกตามแนวชายแดนเพื่อล่าสัตว์ เส้นทางนี้มีเรื่องราวและประวัติศาสตร์อันยาวนาน อีกทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ของไม้พรรณต่างๆ ลักษณะป่าเป็นป่าดิบชื้นภูเขา เส้นทางเดินเท้าเดินลัดเลาะไปตามลำห้วยคลองลานระยะทางประมาณ 7 ถึง 8 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ก่อนเข้าเขตป่าลึก เป็นเส้นทางที่มีความปลอดภัยในระดับหนึ่งซึ่งจัดได้ว่ามีความปลอดภัย ถึงแม้ว่าจะเป็นเส้นทางที่อยู่ใกล้กับแนวชายแดน

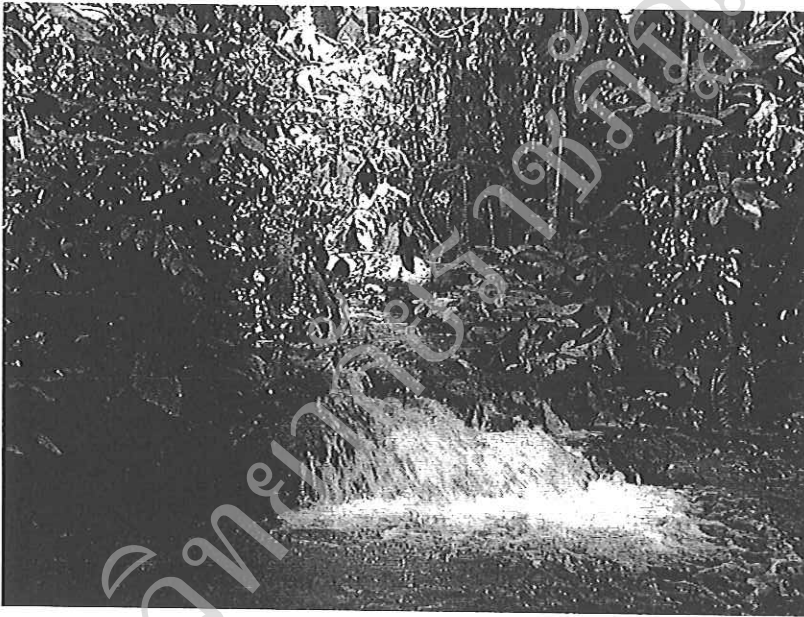
แต่ได้รับการยืนยันกับ ทางตำรวจตระเวนชายแดน (ร.ต.อ.พงษ์นรินทร์ พลนำ รองผู้บังคับกองร้อย ต.ช.ค. ที่ 336) ว่ามีความปลอดภัย ระหว่างทางมีเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงแดงที่มีความผูกพันกับป่าไม้ เรียกได้ว่าเป็น อุ้งข้าว อุ้งน้ำของ ชุมชนบ้านห้วยผึ้งเลยทีเดียว หากแต่การเดินทาง ธรรมชาติตามทางเส้นนี้ต้องอาศัยผู้นำทาง ซึ่งเป็นคนพื้นที่เพื่อป้องกันการหลงป่า และป้องกันการ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อการทำมาหากิน และเศรษฐกิจของ ชุมชนโดยตรง เช่น การเด็ดทำลายต้น “ผักกูด” ซึ่งมีหนาแน่น และชาวบ้านได้อาศัยเก็บมาบริโภค และ จำหน่ายเมื่อถึงฤดูกาล เช่นเดียวกับหน่อไม้ชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่มากมายในเขตนั้น เป็นต้น นอกจากนี้ เป็นเส้นทางที่เป็นอุ้งข้าว อุ้งน้ำของ ชุมชนแล้ว เส้นทางนี้มีประวัติในการเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดใน อดีต อีกด้วย จึงเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนไปพร้อมๆ กัน ระหว่างทางจะผ่านน้ำตก “ห้วยคลองลาน” (ชื่ออย่างไม่เป็นทางการ) จะมีลักษณะลดหลั่นกันไป ตามความชันของเส้นทาง น้ำตกนี้มีประมาณ 10 ถึง 12 ชั้น นอกจากน้ำตกแล้วยังสามารถแวะชม “ถ้ำคลองลาน” (ชื่ออย่างไม่เป็นทางการ) เป็นถ้ำที่มีความคงสภาพธรรมชาติอย่างมาก และมีเรื่องราว เกี่ยวกับถ้ำนี้ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน นับว่าเป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของถ้ำนี้ เส้นทางเดินเท้านี้จะ ไปบรรจบกับเส้นทางเดินรถหลัก (ถนน) ตรงจุดตลาดนัดค้าขายชายแดนพหุติ ในวันที่มีตลาดนัด นักท่องเที่ยวจะสามารถ จับจ่ายซื้อของที่ชาวพม่านำมาจำหน่ายในราคาต่อรองข้างถูก สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกพืชพรรณทางการเกษตร และสินค้าจากประเทศจีน เช่น รั้งนก ัญญาพืชชนิดต่างๆ สมุนไพร และเห็ดหอม เป็นต้น

ภาพที่ 4.9 เส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ

3.1.2 น้ำตกห้วยคลองลาน

น้ำตกห้วยคลองลาน เป็นชื่ออย่างไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านตั้งขึ้นเองตามชื่อของลำห้วย มีลักษณะเป็นลำธารขนาดกว้างประมาณ 4 เมตร มีชั้นซึ่งมีลักษณะคล้ายหินปูน ลดหล่นกันไป ตามลักษณะของความชันของพื้นที่ มีทั้งหมด ประมาณ 10 ถึง 12 ชั้น สามารถนั่งพักผ่อนหย่อนใจท่ามกลางธรรมชาติของป่าดิบเขา ร่มรื่น และมีน้ำไหลตลอดทั้งปี การเยี่ยมชมน้ำตกนี้ ต้องระมัดระวังการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง เพราะเป็นแหล่งทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็น แหล่งทำมาหากินมาช้านาน ระยะทางเดินเท้าจากถนน เข้ามาถึงน้ำตกชั้นแรก ประมาณ 2 กิโลเมตร และถึงชั้นสุดท้ายประมาณ 5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 2 ชั่วโมงจึงจะถึงชั้นสุดท้ายและควรมีผู้นำทางซึ่งเป็นคนพื้นที่จึงจะเหมาะสม เนื่องจากป้องกันการหลงป่า และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ตั้งใจ

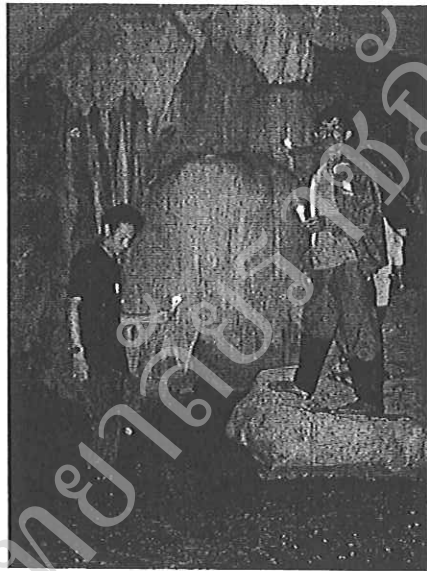

ภาพที่ 4.10 น้ำตกห้วยคลองลาน

3.1.3 ถ้ำคลองลาน (ชื่ออย่างไม่เป็นทางการ)

ถ้ำคลองลานเป็นถ้ำลักษณะถ้ำตันไม่สามารถเดินทะลุออกไปยังอีกฝั่งหนึ่งของถ้ำได้ มีน้ำไหลผ่านถ้ำ ที่มาของน้ำไม่ชัดเจนเพราะยังไม่มี การสำรวจอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานใดๆ ทั้งสิ้น หากมองภายนอกแล้วปากถ้ำมีลักษณะเหมือนรอยหินแตกธรรมดา มีความกว้างประมาณ 2 คูณ 2 เมตร แต่เมื่อเข้าไปภายในถ้ำจะพบว่ามีความกว้างมากพอประมาณ ทีมสำรวจไม่สามารถคาดคะเนความกว้างของถ้ำได้เนื่องจากแสงไฟที่เตรียมไป ไม่มีความสว่างพอที่จะเดิน

สำรวจได้เป็นเวลานานๆ ภายในถ้ำมีลักษณะเป็นหินงอกหินย้อยสลับกัน มีชั้นของถ้ำ และห้องแยกมากมาย มีน้ำไหลผ่านตลอด น้ำมีลักษณะใสและเย็น มีเรื่องเล่าว่าเมื่อไม่นานมานี้มีเด็ก สองคนมาเดินเล่นบริเวณนี้และได้เข้าไปสำรวจถ้ำ พบว่าในชั้นหนึ่งของถ้ำมีพระพุทธรูป เป็นลักษณะการแกะสลักหรือภาพวาด (ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านข้อมูลไม่แน่ชัด) อาจเป็นเพราะเนื่องจากทหารญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกมาซุกซ่อนไว้ หรือไม่กี่ในระหว่างที่ไทยกับพม่ารบกันสมัยพระนเรศวรมหาราช เพราะเส้นทางนี้เป็นเส้นทางเดินทัพของพม่าในสมัยอดีตกาล แต่การสำรวจของคณะในวันนั้นไม่พบพระพุทธรูปแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีผู้ใดรู้ว่าพระพุทธรูปอยู่ชั้นไหน และเข้าไปได้ถึงอย่างไร ชาวบ้านเล่ากันว่าถ้ำนี้มีหลายชั้นมาก ชั้นสุดท้ายอาจมีช่องทางทะลุถึงยอดภูเขา นับได้ว่า เป็นถ้ำที่ยังรอการพิสูจน์จากหลายๆ ฝ่าย และเป็นทางเลือกของนักศึกษาระรรมชาติ ที่ต้องการค้นคว้า หาคำตอบตามรอยประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ดำเนินทางถ้ำดินเป็นอย่างยิ่ง

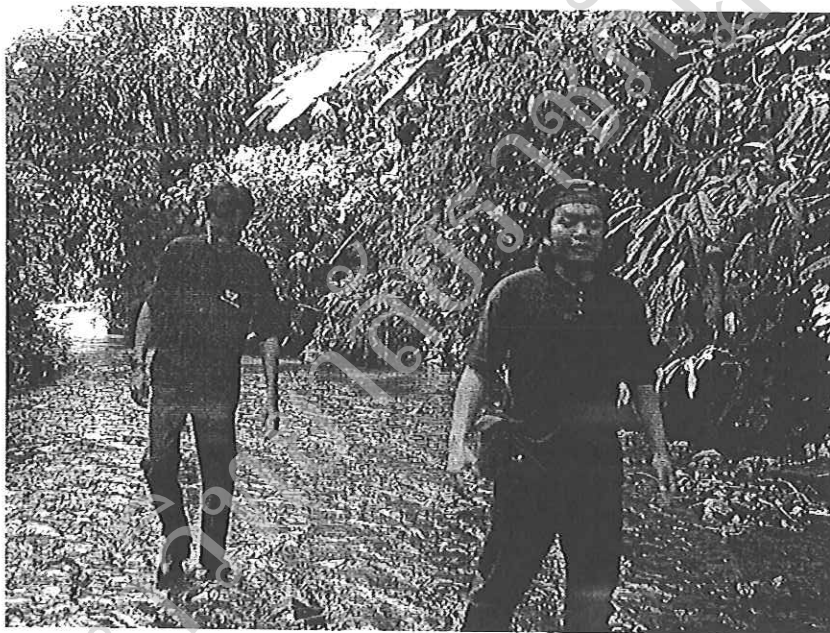

ภาพที่ 4.11 ถ้ำคลองลาน

3.1.4 เส้นทางเดินเท้าน้ำตกห้วยผาไฟ สู่บ้านรักไทย

เส้นทางนี้เป็นเส้นทางเดินเท้าที่ใช้กันมานาน เป็นเส้นทางเดินที่ใช้เดินทางไปมาหาสู่ และติดต่อค้าขายระหว่างหมู่บ้านห้วยผาไฟ กับหมู่บ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวมายาวนานคู่กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชื่อเสียงในเรื่องของความหลากหลายในวัฒนธรรม เพราะมีถึง 5 ชนเผ่าอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันและมีชื่อเสียงมากในเรื่องของ การปลูกและจำหน่าย “ชาอู่หลง” ใบชาพันธุ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันในทุกๆ ชาวจีนทั่วโลก เส้นทางนี้

ชาวบ้านมักนิยมใช้ “ม้ำล่อ” ในการเดินทางแทนการเดินเท้า เพราะมีความสะดวกกว่า ระหว่างทางมีน้ำตกชื่อ “น้ำตกห้วยผาไฟ” (ชื่ออย่างไม่เป็นทางการ) เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำห้วยเล็กๆ ตกลงมาจากหน้าผาสูง ทำให้มีเสียงดังมาก ความสูงประมาณ 10 ถึง 15 เมตร น้ำตกนี้ไม่มีน้ำตลอดปี จะมีเฉพาะฤดูเท่านั้น แล้วแต่ความอุดมสมบูรณ์ของป่าและน้ำในปีนั้นๆ การชมน้ำตกนี้ สามารถชมได้จากมุมสูงตามเส้นทางเดินเท้า ไม่สามารถเข้าชมใกล้ๆ ได้ เนื่องจากมีหน้าผากั้นอยู่ และบริเวณที่น้ำตกลงไปมีลักษณะเป็นเหวลึก การเดินทางชมธรรมชาติในเส้นทางนี้ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที สำหรับเดินเท้าและ 1 ชั่วโมง 30 นาที สำหรับการขี่ม៉าล่อ ระหว่างสองข้างทางเป็นธรรมชาติสวยงามมาก ป่ามีลักษณะเป็นป่าดิบเขาเช่นเดียวกับ เส้นทางห้วยคลองลาน แต่แตกต่างกันตรงที่เส้นทางเดินอยู่บนภูเขาตลอด ทิวทัศน์จะเป็นทิวทัศน์มุมสูงบนยอดเขา สามารถสัมผัสอากาศบริสุทธิ์ได้ทุกฤดูกาล เส้นทางนี้มีความปลอดภัยสูงเช่นกัน หากใช้เส้นทางนี้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้สองหมู่บ้านสัมผัสวิถีชีวิตหลากหลายวัฒนธรรม ธรรมชาติอันสวยงามและอากาศบริสุทธิ์ไปพร้อมๆ กัน

ภาพที่ 4.12 เส้นทางเดินเท้าน้ำตกห้วยผาไฟ สู่ว้านรักไทย

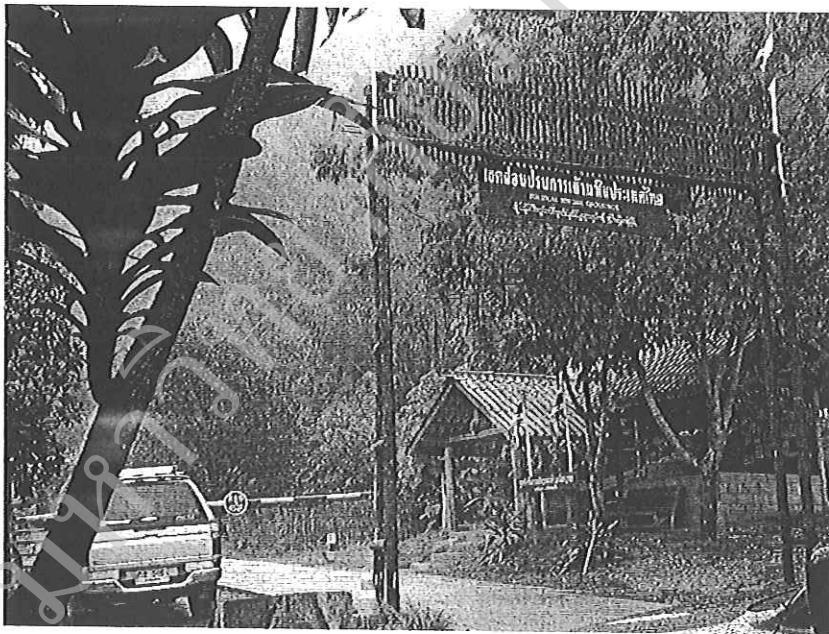

3.1.5 ตลาดนัดชายแดน (จุดผ่อนปรนร่องแห้ง บ้านห้วยผึ้ง)

ปี พ.ศ. 2548 ได้มีพิธีเปิดจุดผ่อนปรนชายแดน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นประธานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้า ระหว่างประเทศ และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในอนาคต ก่อนนี้ได้มีการจัดงบประมาณจำนวนมากพอสมควรเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อผลักดันให้เกิดจุดค้าขายระหว่างประเทศ หรือ ตลาดนัดบ้านร่องแห้ง เช่น ถนนคอนกรีต ด้านตรวจคนเข้าเมือง พื้นที่จอดรถ ด้านตรวจของผิดกฎหมาย เป็นต้น โดยพื้นที่บริเวณตลาดนัดร่องแห้งเป็นหุบเขา มีลำห้วยเล็กๆ ไหลผ่าน ชื่อ “ลำห้วยแห้ง” ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “ร่องแห้ง” นั่นเอง ในอดีตที่ผ่านมาไม่นานนักร่องแห้งเป็นหมู่บ้านของชาวไทยใหญ่ หลบหนีเข้าเมือง เมื่อครั้งขุนสำยังมีอำนาจในเขตพื้นที่แถบบ้านห้วยผึ้ง ต่อมาเมื่อขุนสำหมดอำนาจลงชาวบ้านจึงได้อพยพหนีเข้ามาทางฝั่งไทยมากขึ้นและตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านใหม่ ชื่อบ้าน “ตีนคอย” และ “ทรายขาว” ซึ่งเป็นหมู่บ้านบริวารของหมู่บ้านห้วยผึ้งนั่นเอง ตลาดนัด ร่องแห้ง ตั้งอยู่ห่างจากเขตติดต่อประเทศพม่าเข้ามาทางฝั่งไทยประมาณ 3 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากบ้านห้วยผึ้งประมาณ 13 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยจากภาวะสงครามสูง เพราะมีกองกำลังรักษาความปลอดภัยเช่น ทหารอาสาสมัครรักษาดินแดน ตำรวจตระเวนชายแดน อยู่ประจำตาม แนวตะเข็บชายแดนจุดต่างๆ เป็นบริเวณกว้าง ณ ตลาดนัดร่องแห้งนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ในเรื่องการค้าขาย ในอดีต พ่อค้าแม่ค้าได้ใช้เป็นเส้นทางและจุดพักเพื่อขนส่งสินค้าต่างๆ ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับทางฝั่งพม่า ซึ่งในอดีตเป็นเขตปกครองของ “ขุนสำ” ผู้นำกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่คนสำคัญในประวัติศาสตร์ และยังเป็นเส้นทางที่ ขุนสำใช้เดินทางเข้าออกประเทศไทยเพื่อติดต่อซื้อขายอาวุธเพื่อทำสงคราม ขุนสำต้องการทำการค้ากับไทยมากเพราะ กองกำลังของตนไม่สามารถหาซื้อ ปืนจัญสี บางประการจากทางพม่าได้ เช่น ฝ้ายสำหรับตัดชุดทหาร น้ำมันพืช อาหารกระป๋อง ข้าวเกลือ เป็นต้น การค้าขายในยุคที่ขุนสำเรืองอำนาจนั้นรุ่งเรืองมาก ปัจจุบันการค้าชายแดนบ้านห้วยผึ้งซบเซาลงกว่าแต่ก่อนมาก เนื่องจากการเข้ามอบตัวของ ขุนสำ ทำให้ทหารพม่าเข้ายึดพื้นที่บริเวณฝั่งตรงข้ามกับชายแดนด่านร่องแห้ง ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทางด้านการรบ และการค้าจุดหนึ่ง ส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอน (อำเภอเมือง) เริ่มฝืดเคืองอย่างเห็นได้ชัด สังเกตได้จากร้านขายของต่างๆ ได้ปิดตัวลงหลายๆ ร้าน เช่น ร้านขายของชำในตลาด ร้านซ่อมรถ ร้านขายส่งอาหารแห้ง เป็นต้น เจ้าของกิจการบางคนย้ายออกไปประกอบอาชีพในต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัด แม้กระทั่ง “กาดแลง” ซึ่งเป็นตลาดขายอาหารปรุงสุกพร้อมรับประทาน ขายในตอนเย็นก็ขายไม่ค่อยดีเหมือนเดิม และขายไม่หมดเจ้าของกิจการบางรายถึงกับต้องเปลี่ยนอาชีพ

ถึงแม้ว่าจะมีการผลักดันให้เปิดจุดผ่อนปรนร่องแห้ง เพื่อส่งเสริมการค้าขายระหว่างประเทศ แต่ทางรัฐบาลพม่าก็ไม่ยอมให้ พ่อค้าแม่ค้าของพม่านำสินค้าข้ามฝั่งเข้ามาค้าขายกับไทย เหตุเพราะกลัวการแทรกแซงทางการทหาร และการเมืองจนต้องเสียพื้นที่ไปอีกครั้ง ตามคำขู่ของ “เจ้ายอดศึก” ผู้นำกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ อย่างไรก็ตามจุดผ่อนปรนร่องแห้ง ก็ยังเป็นความหวังของพ่อค้าแม่ค้าทั้งไทยและพม่า แม้ว่าจะไม่มี “ขุนสา” ซึ่งเป็นกองกำลังที่มีอำนาจการซื้อสูงเหมือนเดิมก็ตาม ปัจจุบันในวันที่มีตลาดนัดก็จะมีพ่อค้าแม่ค้าพม่าบางส่วนที่สามารถข้ามเข้ามาที่บริเวณตลาดและทำการซื้อขายและเปลี่ยนสินค้ากับฝ่ายไทย และถึงแม้ว่าตลาดนัดชายแดนจะไม่ใช่ที่ดึงดูดใจในการเดินทางเข้ามาเที่ยวในชุมชนห้วยผึ้ง โดยตรง แต่ก็ยังเป็นผลพลอยได้จากตลาดนัดที่จะทำให้ผู้คนเดินทางผ่านเข้ามายังบ้านห้วยผึ้ง ทำให้บ้านห้วยผึ้งได้มีโอกาสนำเสนอสินค้าด้านการท่องเที่ยวต่างๆ และตลาดนัดยังเป็นสถานที่ซึ่งไทยกับพม่าได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในแง่ต่างๆ เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องสำอางบำรุงผิว ยาสมุนไพร อีกทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติ “ไต” (ไทยใหญ่) ในแง่ของการเรียกร่องเอกราช อีสรภาพ และผืนแผ่นดินของตน ในอนาคตอันใกล้ ตลาดนัดร่องแห้งอาจใช้เป็นจุดพักรอเพื่อใช้เดินทางข้ามประเทศเพื่อท่องเที่ยวประเทศพม่าตามแผนการท่องเที่ยวระหว่างไทย พม่า ดังที่รัฐบาลไทยกำลังพยายามผลักดันอยู่ในปัจจุบัน

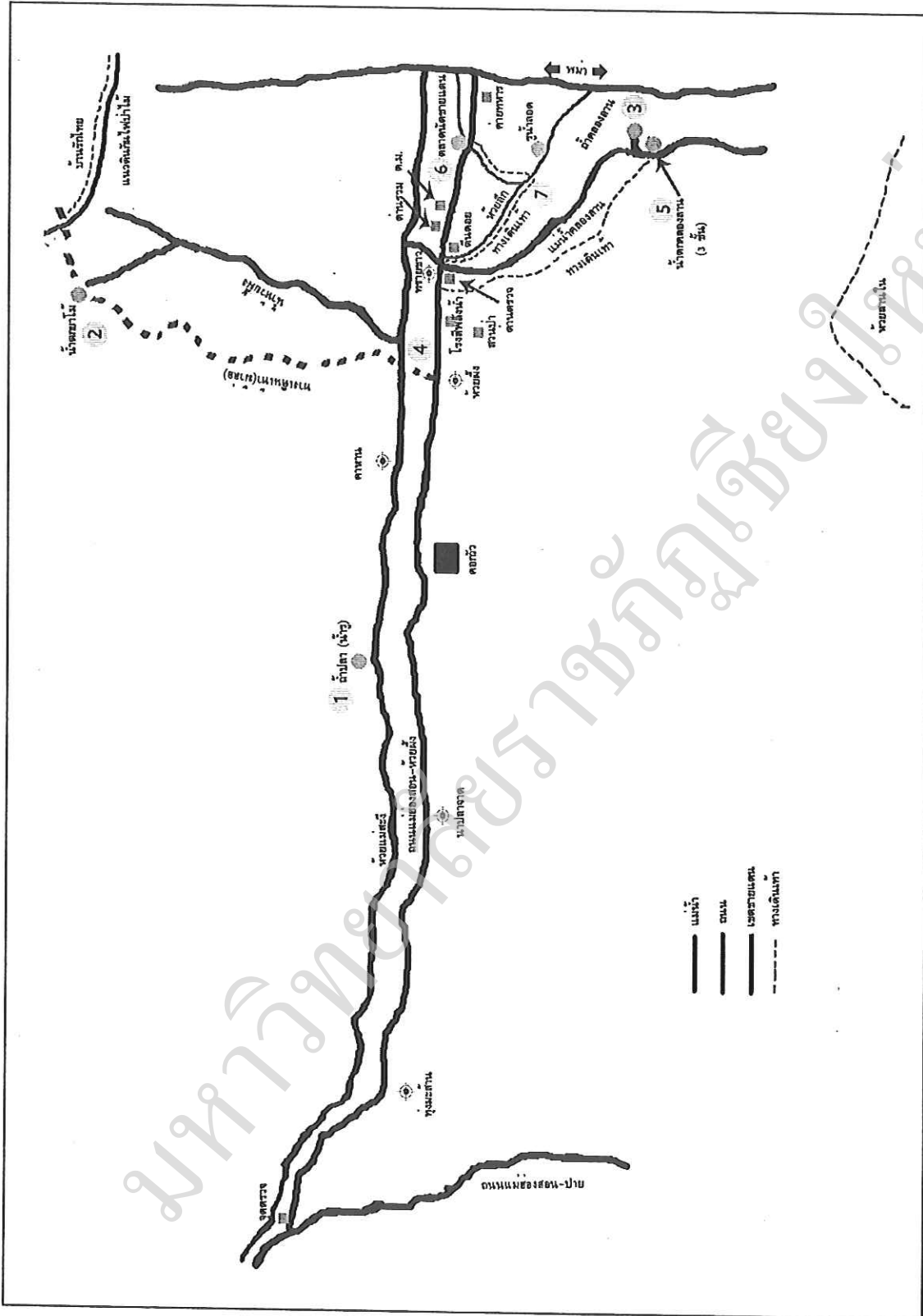

ภาพที่ 4.13 จุดผ่อนปรนร่องแห้ง บ้านห้วยผึ้ง

ภาพที่ 4.14 โครงการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ภาพที่ 4.15 แผนที่การท่อกึ่งตัวของหมู่บ้านห้วยผึ้ง

3.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงห้วยผึ้งโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านในชุมชนเห็นด้วยกับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.2.1 จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เริ่มจากการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์โดยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชาวบ้านห้วยผึ้งมีความรู้และความเข้าใจก่อนที่จะทำโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมประเพณีต่างๆ ในรอบปี ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีเลี้ยงผี ประเพณีกินข้าวใหม่ ปอยคันทน์ ปอยข้าวต้ม รวมถึงประเพณีตามโอกาสต่างๆ เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีเรียกขวัญ เป็นต้น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านห้วยผึ้งซึ่งยังคงทำการเกษตรและหาของป่าเพื่อเลี้ยงชีพ มีการทอผ้าเครื่องนุ่งห่มด้วยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เมื่อว่างจากการทำไร่ นอกจากนี้อาหารการกินของชาวกะเหรี่ยงก็นับเป็นหนึ่งในต้นทุนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ควรมองข้าม ควรจัดให้มีการประชุม โดยผู้นำชุมชนที่ได้รับความนับถือเพื่อให้ชาวบ้านช่วยกันจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีบุคลากรทางการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเป็นที่ปรึกษาด้วย

3.2.2 จัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติโดยคำนึงสิ่งแวดล้อม รักษาสภาพแวดล้อมให้สมบูรณ์ เริ่มจากการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวหมู่บ้านห้วยผึ้ง ในการศึกษาครั้งนี้มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติเลียบลำห้วยคลองลาน น้ำตกคลองลาน ถ้ำคลองลาน และน้ำตกห้วยผาไฟสู่บ้านรักไทย โดยมีการประชุมเพื่อตั้งกฎหรือมาตรการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทั้งกฎของชาวบ้านเองและกฎปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวได้

3.2.3 จัดให้มีการอบรมมัคคุเทศน์ท้องถิ่น โดยคนในชุมชนเป็นวิทยากรในส่วนของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องสำหรับคนรุ่นใหม่ และมีการให้ความรู้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องในส่วนของ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และส่งเสริมให้ดั่งกลุ่มเยาวชนเข้ามาเป็นมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.2.4 ประสานความร่วมมือกับหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงเพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความเป็นไปได้อยู่ 2 แหล่ง คือ ตลาดนัดชายแดน และหมู่บ้านรักไทยซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนที่หมู่บ้านรักไทยกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก

3.2.5 จัดให้มีสินค้าของฝากจากบ้านห้วยผึ้ง ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้มีทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค ดังนี้ ผ้าทอมือซึ่งมีลวดลายเฉพาะของชาวกะเหรี่ยง ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เช่น ย่ามและเสื่อ เครื่องจักสานในครัวเรือน อาทิ ปลูกเก็บมิด กระบุง ตะกร้า ภาชนะต่างๆ ข้าวซ้อมมือ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงมีพันธุ์ข้าวเฉพาะที่เป็นข้าวไร่ปลูกในพื้นที่สูงอยู่หลายพันธุ์ และสืบทอดกันมาในครัวเรือน พืชผักจากป่าและไร่ข้าว ได้แก่ หน่อไม้ เห็ดแดง เห็ดไข่ห่าน เห็ดไคร้ ก่อเดือย ก่อแป้น กระบก แดงอ้ม และข้าวโพด เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่